

Recensio

Evangelische Theologie, 68. évf. 2008/5.

Az *Evangelische Theologie* 2008/5-ös száma két ekléziológiai tanulmányt és két társadalomkutatóval foglalkozó munkát tartalmaz. Az első tanulmányt Henning Theissen (rendszeres teológus, Greifswald) írta *Az egyház ismertetőjegye* címmel. Már a bevezetőben leszögezi: az egyház ismertetőjegyei tekintetében egyes számban gondolkodik, s így az egy egyház egy ismertetőjegyről beszél: Krisztus testéről, és kifejti, hogy ez milyen feltételek mellett lehetséges.

A Nicea-konstantinápolyi hitvallásban felsorolt jegyek (*egy, szent, katolikus és apostoli*) evangéliumi értelmezését a reformációban követi nyomon, elsősorban Melanchthon megfogalmazását elemzi. Melanchthon nem vitatta a katolikus egyház valóságát, jóllehet rámutatott a misében jelentkező tévelygésekre, és nem zavarta az sem, hogy a római egyház kiátkozással határolta el magát a reformációtól. Az egy egyház Krisztus igazsága, így az egy egyház csak igaz egyház lehet. Luther harcostársa tehát egyéni utat követ: nem fáradozik annak bizonyításán, hogy milyen a hamis egyház.

Luther azonban továbbmegy reformátor társánál, Melanchtonnál, és a *Schmalckaldeni tételek*ben kimondja: a római egyházat nem tarthatják egyháznak. Eközben hol hét ismertető jegyről, hol tízről beszél.

Ha az egyházat az ismertetőjegyek teszik felismerhetővé, ez azt jelzi, hogy tulajdonképpen rejtett egyház, ugyanis „az egyházat rejtettként teszik nyilvánvalóvá.” Az egyház azonban nem eszkatologikus értelemben, hanem Krisztus kereszttje alatt tekinthető elrejtettnek, amiképpen a keresztt is Isten egy Kijelentésé-

nek a tárgya, és rejtett módon történik. Ennél fogva – hermeneutikailag – a keresztt az egyház egyetlen ismertetőjegye.

Augustinusi érveléssel a keresztt az a jegy, amely az egyházra mint jelzettre utal. Keresztt és egyház úgy alkot egységet, mint az Ige és a sákramentum, miközben az Igéé az elsőbbség. Az egyház keresztt alatti helyzetét tekintve Jézus szavaira kell figyelniük: a keresztt az ő követését jelenti. A keresztt hordozásában az egyház bírálóan pártolja a világot, közelebbről ennek kicsinyeit és erőtleneit, szegényeit és szenvedőit. A hitvalló egyház németországi képviselői, teológusai szép bizonyosságát adták ennek a III. Birodalomban. D. Bonhoeffer mutatott rá arra, hogy a golgotai keresztt a világ fölé magaslik, s az egyház ebben a kereszttben múlja felül a világot. Azonban alá kell húzni, hogy a világ fölé magasodó egyház maga az Istennel megbékélt világ, amelyhez eljutott a keresztről szóló beszéd. Így válik a keresztt az egyház ismertetőjegyévé, mivel csak Krisztusban azonos az egyház és a világ, és ugyanígy: a kettő csakis Krisztusban különböztethető meg.

Melyik egységet akarjuk? Az egység különféle modelljei. A dolgozat szerzője, Silvia Hell (dogmatika és ökumenika, Innsbrucki Katolikus Teológiai Fakultás) az egyes egyházak ökumenikus törekvéseit és modelljeit vizsgálja. Értékelése és bírálata római katolikus szemszögből történik. Kiindulópontja az *Egyházak Ökumenikus Tanácsa* 2006. évi, Porto Alegre-ben tartott nagygyűléséről alkotott vélemény: „Igazolódik az a tragikus meglátás, mely szerint az egyház egységének semmi egyéb nem áll oly erősen az útjában, mint

az egyházak eltérő felfogása az egység-ről.” (R. Frieling) A dolgozat két részre tagolódik: *Különbféle egységfelfogások és modellek; Megfontolások a „megkülönböztetett egyetértés egysége” modell kapcsán – római katolikus szemszögből.*

Az első modellről elmondható, hogy egyaránt érvényesül a római katolikus és az ortodox egyházban: ezek a „visszatérés ökumenéjé”-nek a szószólói. Az egység útja a kiváltak („elesettek”) bűnbánatán, megtérésén és megújulásán át vezet az egységhez.

A következő modell a lelki egységet részesíti előnyben, amely láthatatlan módon áll fenn, és nem látja be, hogy az egyház küldetésének teljesítése bizonyos struktúrákhoz kötődik. Ismét más megjelenési formája az ökumenikus törekvésben a transzkonfesszionális modell, ahol az eltérő felépítésű egyházak oly módon lépnek egységre, hogy eltekintenek a sákramentumokról vallott különbözőségektől és úgynevezett organikus, szervezeti egységre lépnek.

A szerző a *Leuenbergi Konkordia*, illetve a *Meissen-i Nyilatkozat* példájával szemlélteti a konkordiák modelljét. Ismerteti a „szekuláris” modellt is, a hittételek különbözőségével nem törődő és politikai-társadalmi összefogás keretében (homoszexualitás, a magzatvédelem, nők felszentelése) szorgalmazott egységtörekvést. Azonban látni kell, hogy „a hit elválaszt, a gyakorlat egyesít” jelmondat nem minden esetben állja ki a valóság próbáját. Az *EVT Nairobi dokumentumában* (1975) megvalósul a helyi egyházak „megbékélő találkozása”, csakhogy ez a fajta modell olyan kérdéseket vet fel, mint pl. a pápa szerepe; vagy: itt valósul-e meg a konfesszionális unió, illetve helyesebb püspöki konferenciáról beszélni?

Az ortodox eucharisztia-modell elfogadja ugyan az úrvacsorát ünneplő gyülekezetek egységének valóságát, de csak a saját hagyományán belül, és hangsúlyozza

az apostoli szukcessziót és az ősegyház folytonosságát. Ebben a modellben az egyház éppúgy egy, amiképpen Krisztus teste is egy! De ugyanez az „eucharisztikus ekléziológia” zárja ki a többi egyházzal való közös úrvacsorázás lehetőségét.

Michael Welker (a Heidelbergi Egyetem szisztematika-teológia tanszékének tanára): *Globalizáció. Tudományos-teológiai rálátásban.* A világot átszövő folyamatokba a tudományos teológia is bekapcsolódott: ilyenformán a tanulmány belülről igyekszik láttatni ezen átfogó és kiterjedt jelenség mibenlétét, és formát ad a felelősen gondolkodó keresztyén ember magatartásának. A bevezető gondolatok a globalizációt igenlő, illetve az azt elutasító vélekedéseket sorolják fel, majd a szerző rámutat a Németországi Evangélikus Egyház 2006-ban kidolgozott állásfoglalására: *Igazságos részesedés. Személyes felelősségre és szolidaritásra való képzés.* (Gütersloh 2006.) Ez óv attól, hogy olcsó népszerűség ellenében ostorozzuk a jelenséget, illetve, hogy vele szemben pánikhangulatot keltsünk.

A világot utak és vezetékek hálózák be, és ez az egyházakra és a vallásokra is hatással van. A teológiai és vallási beállítottság, az egyház társadalmi-kulturális tevékenysége is meghatározó tényező lehet a globalizációt mozgató erők érvényesülésében. A világ összesűrűsödéséhez az egyház által ápolt ökumené is hozzájárult.

M. Welker már megvalósult álló tudományos együttműködéssel példázza a globalizáció útját a keresztyén egyházban. Az alapkövetétele 2006-ban történt, amikor létrejött a *Global Network of Research Centers for Theology, Religious and Christian Studies* csoport. Megállapítja, hogy elutasítják a „mindenki-mindenkivel” jelszavas közösködést, még akkor is, ha a teológiai műhelyek egyik-másik szakembere kimagasló teljesítményt mutat fel. A szerző azt

mondja: ha a világ „kicsiny falu”-vá zsugorodna, az akadémiai kommunikációs lehetőségek mégsem lehetnének általános kommunikációs lehetőségek.

Welker az egyes szakemberek megfigyelései alapján ismerteti a politikai-gazdasági globalizáció hatását, így pl. a németországi munkanélküliség gyökereit is. Utal arra, hogy jótékonyagra kevés pénzt fordítanak a gazdag országok, és hogy a fogyasztók pénztárcáját megcélözva ezt hangoztatják: „többet kínálunk – kevesebért”, de a szóban forgó „többet” nem ritkán gyermekek munkája révén, máskor rabszolgasorsok árán termelik meg. (Példaképpen megemlíti a „Minden áru 1 dollár” butikokat, vagy az Indiában kitermelt és Némethonban eladott sírköveket.)

A dolgozat a globalizációs folyamatokat átható értékrendszerek kérdését fejtegeti a legbővebben. Szembeállítja a teljesítmény-győzelem irányultságú görög szemléletet a gyengékkel, a szegényekkel és betegekkel törődő zsidó-keresztény etikával, és saját tapasztalata alapján állítja, hogy a zsidóság társadalmi érzékenysége az ellenséges világhatalmak hatókörzetében alakult ki. Szentírási alapokra hivatkozik és visszautasítja az olyan próbálkozásokat, amelyek szembeállítják az istenhitet a pénzzel és a piaccal, még ha felkapottak is tűnik az a nézet, mely szerint „a pénz mindent meghatározó valóság”.

Ingo Reuter (Mönchengladbach-i lelképítésztör, a valláspedagógia magántanára a paderborni egyetemen): *Képzés-ökönómia és iskolai lelkigondozás* című dolgozata egy 2008 februárjában tartott tanári vizsganyag szerkesztett változata, amelyben az iskolai lelkigondozás feladatát kutatja. Megvizsgálja a németországi iskolákban gyakorolt lelkigondozást és megállapítja, hogy ezt leginkább a vallástanárok végzik, olykor úgy, hogy a lelkigondozói te-

vékenység időkeretének biztosítása érdekében akár a tanórák számát is csökkentik. Kevésbé gyakori a külön e célra alkalmazott lelkigondozó. Idézi a Rheinlandi Evangélikus Egyház 2002-ben tartott zsinatának lelkigondozásra vonatkozó végzését, és hivatkozik többek között Heike Vierling-Ihrig meglátására és C. Weissenberger krisztológiai megalapozására. Lényegesnek tartja azt az igényt, hogy az iskolák partnert keresnek az egyházban, és így nyitottaknak bizonyulnak.

A szerző megkísérli az iskolai pasztoráció teológiai megalapozását. Kiindulásul H. G. Heimbrockot idézi: „A bűnös elfogadásának evangéliumi üzenetéből mindenekelőtt minden nemű keresztény lelkigondozásunk megigazulás-teológiai alapirányultsága származik, és ebből fakad a bizonyosság elmélyítésének, az eligazításnak és a tanácsadásnak feladata.” I. Reiter megfogalmazásával: „A lelkigondozás feladata ez: közölni a szükségben levő emberrel a megigazított emberről szóló örömhírt.” Józanon vet számot azzal, hogy a keresztényen hit tartalmának átadása az emberek közönyével találkozik.

A hivatkozások között legsűrűbben E. Jüngel nevével találkozunk. Jüngel *Dogmatikájából* ott idéz, ahol arra akarja felhívni a figyelmet, hogy a hit kreatív tétlenség az erőlködő perfekcionizmussal szemben. A nehézségek eredete a mai ember életcélja, ti. az, hogy önmaga rendelkezék a maga életével. A megoldást a keresztényen etika érvényesítésében látja. További gond az, hogy miközben egyre hangosabban hirdetik, hogy saját boldogságunk kovácsai vagyunk, a boldogulás lehetőségei épp az élet sarkalatos pontjain szűkülnek be, és a csődbe jutás veszélyeztet.

Napjainkban a tanítást és oktatást a sebességfokozás, a hatékonyság és a célszerűség vezérlik, méghozzá olyan mértékben, hogy van, aki már „totális intézménynek” tartja az iskolát.

A dolgozat végül két kísértést vizsgál: a tanulás felelősségének túlhangsúlyozását és Krisztus helyettes művének hamis értékelését. Ezen csapdák elkerülése végett megrajzolja a megigazulás helyét a lelkigondozásban, és leszögi, hogy a boldogulás titka nem az eredményes teljesítmény és a csőd megkülönböztetésében áll.

A szerző végkövetkeztetése ez: minden nyomás ellenére kisebb sebességre kell kapcsolnunk ahhoz, hogy a tanulók ne valljanak kárt lelkeikben. Időt, teret kell biztosítani a személyiségnevelésre, ugyanis az egész ember nevelése a cél.

Balogh Béla

A bényei református templom karzatának melvértjei
(Fotó: Buzogány Dezső)